

המזור הגבולות

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי-עת
תורניים בשנת תשנ"א

רשימה קודמת: לעיל עמ' 463-513.

תוכן הפרקים

14 - 1	א. רפואה ורופאים
31 - 15	ב. תפילין ותפילה
57 - 32	ג. הצלה ושבת
76 - 58	ד. מועדים ותעניות
90 - 77	ה. איסור וסכנה
118 - 91	ו. טהרה וטבילה
130 - 119	ז. נדרים, מילה
147 - 131	ח. השתלות, חולים, כהנים
165 - 148	ט. נישואין
184 - 166	י. גירושין
191 - 185	יא. ממונות
196 - 192	יב. הפלות
201 - 197	יג. הפריה מלאכותית

רשימת הספרים וכתבי-העת

1. אבן ישראל ח"ז הרב ישראל יעקב פישר, ירושלים
2. אבן ישראל כולל אברכים בוהוש, בני ברק
3. אהלי שם מכון אהלי שם ליובאוויטש, כפר חב"ד ב'
4. אור ישראל אברכי הכוללים והמוסדות על שם הצדיק כבא סאלי, נתיבות
5. אור המזרח המזרחי והפרעל המזרחי באמריקה, ניו יורק
6. אור המערב הספריה הספרדית מכון בני יששכר, ירושלים
7. בית אליהו הרב חיים אליהו שטרנברג, ירושלים
8. במראה הבזק הרב שאול ישראלי, ירושלים
9. בן דוד הרב דוד אמסלם, מרוקו
10. בנתיבי חסד ואמת חברה קדישא, תל אביב - יפו
11. ברכות שמים הרב רפאל בלום, קרית קאשוי, ניו יורק
12. דרך אמונה ח"ג הרב שמואל ביכאס, ירושלים
13. הוד יוסף הרב יוסף חיים, בגדד
14. זכור לאברהם בית מדרש ישיבת אליהו, שלוחת מכון ירושלים, חולון
15. זכר יהודה (ליב זלקינד) מהרי"ל בטלן, וילקומיר ודוינסק
16. חיי אשר הרב אשר אנשיל יהודה מילר, פטרושען בטרנסילבניה
17. חיי הלוי ח"ב הרב יוחנן וזנר, מונטריאול
18. יחזה דעת ח"ג הרב יצחק חזן, ירושלים
19. כבודה של תורה הרבנות הראשית, המועצה הדתית, החברה קדישא, תל אביב - יפו
20. כונת הלב הרב הלל ליכטנשטיין, מקראסנא וברוקלין
21. כתר כהונה הרב יצחק אברהם כ"ץ, סטבניץ
22. לחם שלמה תנינא הרב שלמה זלמן אהרנרייך, שמלוי

23. מאבני המקום קרית הישיבה, בית אל
24. המאור הרב מאיר אמסעל, ניו יורק
25. מוריה הוצאת מוריה, ירושלים
26. המחנה החרדי קהל מחזיקי הדת (כעלזא), ירושלים
27. מים חיים ח"א הרב חיים דוד הלוי, תל אביב
28. מנחה לאי"ש להרב אברהם ישעיה דולגין, ירושלים
29. מנחת אשר ח"ד הרב פנחס אשר זליג גולדברגר, ניו יורק
30. מנחת צבי הרב צבי שפיץ, ירושלים
31. מרחבים מרכז תורני ליהדות וחינוך, ירושלים
32. משלב ישיבת הקבוץ הדתי, עין צורים
33. משנה שכיר יו"ד הרב ישכר שלמה טייכטל, פישיטאן
34. משנה שלמה הרב שלמה הכהן גראס, ברוקלין
35. עטורי כהנים ישיבת עטרת כהנים, ירושלים
36. העמק כולל יראי ה', ירושלים
37. פסקי דין הוצאת גדעון, תל אביב
38. פעמי יעקב כולל אברכים להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
39. פסקים וכתבים הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, ירושלים
40. הפרדס הרב שמחה עלברג, ניו יורק
41. פרי תמרים כולל תורה ויראה דרבנו יואל דסאטמאר, ניו יורק
42. הצפה התנועה העולמית של המזרחי, תל אביב
43. קובץ על-יד חוג בני הישיבות בארץ הקודש, בני ברק
44. קנה בשם א-ב הרב מאיר ברנדסדורפר, ירושלים
45. רביד האברך ח"ב הרב יצחק דייק, צפת
46. שו"ת מהר"א אשכנזי הרב אברהם אשכנזי, ירושלים
47. שו"ת הריב"ד הרב ליב פרידמן, פרשבורג
48. שואל ונשאל ח"ח הרב כלפון משה הכהן, גירבה
49. שנה בשנה היכל שלמה, ירושלים

50. שרידים רבני אירופה, ירושלים
 51. תחומין מכון צומת, אלון שבות
 52. תנא דבי אליהו הרב אליהו סלימאן מני, חברון
 53. תפארת צדי"ק ועד כפר חב"ד

מפתח המחברים

- אברג'יל, ר' אברהם 169
 אברהם, אברהם-סופר 1
 אייזנטל, ר' פנחס אליהו 10
 אליעזרוב, ר' יעקב 175
 אמסל, ר' מאיר 31
 אמסלם, ר' דוד 137, 25
 אמסלם, ר' חיים 136
 אריאלי, ר' גרשון 178
 ארנרייך, ר' שלמה זלמן 19
 אשכנזי, ר' אברהם 155, 148
 174, 172, 171
 בוארון, ר' ציון 178
 ביבאס, ר' שמואל 200
 בלום, ר' רפאל 16, 20-22, 41, 44,
 55, 58, 68, 69, 72, 84, 93, 110,
 198, 187, 129, 118
 בלייך, ר' יהודה דוד 127
 בלינוב, ר' יוסף יצחק 78
 בן יעקב, אברהם 7
 בן עזרא, ר' שלמה 37
 ברגמן, ר' אמיר 123
 ברנדסדורפר, ר' מאיר 17, 18, 23,
 56, 61, 71, 86-88, 94-98, 102,
 103, 105, 107, 109, 111, 112
- 117, 119, 121-128, 152, 153,
 156, 158, 192, 194
 גוטל, ר' נריה 130
 גולדברגר, ר' יונתן בנימין 124
 גולדברגר, ר' פנחס אשר זליג
 13, 35, 39, 54, 197
 גרודזנסקי, ר' חיים עוזר 81
 גרוס, ר' שלמה 108
 גרינולד, ר' יעקב מרדכי 161
 גרליק, ר' שניאור זלמן 38
 דיין, ר' יצחק 11, 26, 45, 142,
 147
 דיכובסקי, ר' שלמה 160
 דירקטור, ר' ישעיה טוביה 126
 הלפרין, ר' לוי יצחק 73, 201
 הרצוג, ר' יצחק אייזיק 162, 185,
 186
 וזנר, ר' יוחנן 40, 53, 100, 183
 ויינפלד, ר' דב בעריש 38
 ויינברג, ר' יחיאל יעקב 135
 וייס, ר' חיים יוסף דוד 189
 וייס, ר' יצחק יעקב 71, 153
 וייצמן, גרעון 179
 ולדינברג, ר' אליעזר יהודה 14

- מקסברגר, ר' אברהם 14
 ורהפטיג, ר' איתמר 74
 ורהפטיג, ר' יעקב 49
 זילבר, ר' מנחם זכריה 188
 זילברשטיין, ר' יצחק 65
 זינגר, ר' יעקב 145
 זלקינד, ר' יהודה ליב 15, 89, 181, 180, 154
 חדאד, ר' אשר 164
 חזן, ר' יצחק 177, 168
 טולידנו, ר' פנחס ברוך 134
 טייכטל, ר' ישכר שלמה 12, 106, 140
 ר' יוסף חיים מבגדד 159
 ישראל, ר' שאול 51, 85, 132, 195
 כהן, ר' דוד 28
 הכהן, ר' משה כלפון 46, 64-62, 66, 64, 62, 116, 101, 90, 77, 70, 120, 150, 151, 163-165, 167, 184-182, 170
 כ"ץ, ר' אברהם יצחק 176, 99
 כץ, ר' יעקב צבי 144
 לאו, ר' ישראל מאיר 131
 הלוי, ר' חיים דוד 9, 36, 52, 76, 199, 141, 91, 79
 לוי, רחמים 8
 ליכטנשטיין, ר' הלל 42, 48, 82, 114, 92
 מאזוז, ר' זקן משה 62
 מאיר, לוי 3
 מילר, ר' אשר אנשיל יהודה 27, 43, 173, 139, 113, 80, 60, 47, 191
 מני, ר' אליהו סלימאן 166
 מצגר, ר' יונה 9, 34
 נשר, ר' בן ציון 67
 סומך, ר' עבדאללה 159
 סלונים, ר' זאב דב 33
 סליי, ר' מנחם 83
 ספקטור, ר' יצחק אלחנן 181
 פישר, ר' ישראל יעקב 30, 75, 149, 146, 143, 133
 פרידמן, ר' ליב 57
 פרידמן, ר' משה 32
 צפר, שלמה 6
 קליין, יעקב 4
 קניבסקי, ר' יעקב ישראל 161
 קראוס, ר' מרדכי יהודה 145
 רוזנטל, ר' חיים שלמה 178
 שורין, ר' אהרן בן ציון 190
 שטינברג, אברהם 2
 שטרן, ר' שמואל אליעזר 59
 שטרנברג, ר' חיים אליהו 45, 50, 157
 ר' שמעון מלזניא 104
 שניאורסון, ר' מנחם מנדל הצ"צ 181
 שפיץ, ר' צבי 122
 שפירא, ר' אברהם כהנא 125
 שפרן, ר' יגאל 196

מפתח העינים

אב 146, 148, 164; אדמת 192; אהל 145; אולטרה סאונד 71;
איזוב 147; איטר 15-19, 183; איידס 126, 127; אינפוזיה 73; אלמנה
153; אנציקלופדיה 2; אספירין 54; אף 117; ארץ ישראל 34, 61; אשכים
151, 152.

בבל 7; בדיקות 91, 93, 156, 157, 195; ביטוח רפואי 187; ביקור חולים
136-138; בית דין 166, 198; בית חולים 31, 38, 39, 87, 143, 145, 154, 162,
169; בית הקברות 147; בן 198; כריאות 3, 4, 8; ברכת המזון 144; בשר
בחלב 78; בת 164.

גבורת אנשים 166-168, 181; גולגולת 144; גיטין 167, 176-178, 200; גילוח
90; גירושין 160, 168-178; גלד 116; גוללות 76; גמ"ח 86; גרבה 62;
גשמים 63.

דד 56; דילול עוברים 199; דם 92-108, 146.

הבדלה 68, 69; הגומל 29; הוצאה 44-48; הורים 162; הזרעה מלאכותית
197-201; הליכה 47; הפלות 75, 97, 129, 182, 192-195; הצלה 32-37;
השתלות 131-133.

ויטמינים 73; וסת 99.

זיקנה 46, 104; זרע 156.

חובל 87; חולים 1, 20-24, 31, 33, 34, 43, 57, 60, 67, 68, 72-74, 78, 81, 86,
98, 109-111, 120, 136-142, 150, 163, 164, 170, 172, 174-176, 185, 191;
חוץ לארץ 61, 63; חזרת 152; חילוני 13; חלב 56, 57, 79; חלוש 113;
חליצה 181-184; חציצה 114-118; חרש 177-180; חתן 41, 95, 96.

טבילה 112-118; טחורים 22, 23, 101-103; טלטול 38; טלפון 39, 138.

יארצייט 64; יבום 180-182; יבלת 115; יד קטועה 49; ידיים מרתתות 77;
יולדת 38-41, 66, 69, 70, 108; יום טוב 60, 61, 201; יום כיפור 70, 72, 165-
176; יחוד 157; ירושלים 91, 175.

כדורים 54, 80; כהנים 28, 30, 35, 143-146, 198; כומר 88; כימותרפיה 9,
10; כפיה 9, 71; כפרות 10.

לב 153; לחץ דם 193, 194; לידה 172; ליל הסדר 59; לפני עיור 13, 14.

מאה רבנים 173; מאיס עלי 169; מאכלות אסורות 79-82; מבחנה 100-
201; מברק 43; מוך 155; מום 169; מומר 180; מורים 129; מזונות 167,
172; מחלות נפש 160-162; מי רגלים 104; מילה 123-127; מינקת 42, 62-
64, 79, 82, 98; מייעים 20, 21, 52; מיתרי קול 29; מכה 99, 100, 104-106,
116, 118; מכונת החייאה 141, 142; מכונת שמיעה 48; מכירה 58; מלחמה
34; מלקחיים 128, 145; ממזר 200; מעוברת 62, 63, 71, 75, 94, 182, 195;
מעין שבע 98; מעשר 122; מצה 59; מצוות 27; מציצה 124, 126; מקל 46;
מרפאה 122, 187; משחות 55; משכורת 185; משקפיים 44, 45.

נאמנות 12, 82; נבילה 81; נדה 91-118; נדוניה 165, 171, 174; נדרים 119,
120; נהג 188, 189; נזק 188; ניתוח 21, 23, 106, 112, 118, 149; ניתוחי מתים
135; נכה 29, 169; נכרים 12, 32, 39, 42, 57, 79, 89, 90, 127, 134; נפטרת
196; נפילה 158; נשיאת כפים 28, 30; נשים 36, 68, 69, 157, 163-184,
186; נשתנו הטבעים 98.

סגולות 7, 8; סוכר 193, 194; סומא 25-27, 51, 132, 133, 159, 184;
סכנה 41, 59, 131, 155.

עבודה 186; עבודה זרה 87-89; עובר 37, 129, 192-196; עונה 174; עור
114; עילג 28; עינים 132, 133, 170; עישון 83-85; עליה לתורה 26, 67; ערב
יום כיפור 72.

פגים 130; פדיון הבן 128, 129, 145; פדיון נפש 164, 197, 198; פה 29, 78;
פוקח עיוורים 25; פחד 65; פחות מכזית 144; פיקוח נפש 32; פסח 58, 59;
פסיכיאטריה 161; פצוע דכא 148-152; פשיעה 163; פתילות 52, 53.

צדקה 121, 122; צלב 87; צמחים 6; צמר גפן 48, 117.

קבר 147; קהל 185; קרוב לב 134; קטלנית 153; קטן 32, 55, 79; קידושין
159, 160, 181; קלטת 51; קמיע 40; קריאת שמע 24; קרנית 132, 133.

רגל תותבת 30; ; רוסיה 34; ; רופאים 1, 11-14, 82, 89, 92-95, 122, 144, 146,
157; ; רחם 92, 97, 107, 171; ; ריבית 86; ; רפואה 1-10, 119, 121, 163, 188,
189; ; רצח מרחמים 190, 191.

שבת 38, 42-57; ; שוטה 165, 173; ; שחיטה 60, 77; ; שידוך 158; ; שיתוק 19,
111, 169; ; שמות 139, 140, 154, 176; ; שני וחמישי 63; ; שפתים 50.

תאומים 71; ; תהילים 139; ; תור 186; ; תחבושת 118; ; תימן 6; ; תלמוד תורה
121; ; תענית 62-70, 120; ; תפילה 21-24, 51; ; תפילין 15-21; ; תרופות 6, 52, 58,
79-82, 147, 158; ; תשמיש 155, 156; ; תשעה באב 66-69.

א. רפואה ורופאים

1. נשמת אברהם, הלכות חולים, רופאים ורפואה. חלק ד, על ד' חלקי השולחן ערוך. אברהם-סופר אברהם. ירושלים, המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה וההלכה, תשנ"א, רמת, 22 עמ'.
2. אנציקלופדיה הלכתית רפואית. לקט, ערך והעיר ד"ר אברהם שטינברג. חלק ב: הסכמה מדעת - טחול. ירושלים, מכון שלזינגר, תשנ"א, 742 עמ'.
3. Jewish Values in Health and Medicine. Edited by Rabbi Levi Meier, Ph.D. Lanham, Md., University Press of America, 1991, 201 p.
4. היגינת הגוף והנפש. נתיבות לבריאות ואריכות ימים משחר הילדות עד שיבה טובה, מבוסס על הנהגות אדם במערכות הגוף והנפש. יעקב קליין. ירושלים תשנ"א. 170 עמ'.
5. הרפואה באספקלרית חז"ל. לקט מאמרים וציטטות מרבותינו ז"ל וגדולי החכמים. ירושלים, ארגון רפע"ה, תשנ"א, פ' עמ'.
6. רפואות תימן. ילקוט שערי רפואה: צמחים, פרחים רפואיים. חלק א-ב. שלמה צפר. ראש העין תשנ"א. 224, 318 עמ'. ציורים.
7. אוצר הסגולות שהיה מקובל במסורה במנהגי יהודי בכל כדורות האחרונים לריפוי המחלות השונות ועוד. ליקט מכתבי יד עתיקים, ספרים נדירים ומפי זקנים ששרדו: אברהם בן-יעקב. ירושלים תשנ"א, שיז עמ'.
8. כל בני לוי. פתרון חלומות, כללי הבריאות, סגולות ותפילות. הרב רחמים לוי. ירושלים תשנ"א. יב, 188 עמ'.

9. היש לחייב לקבל טיפול רפואי? הרב יונה מצגר. הצפה, כ"ג תמוז תשנ"א, 4. הרב חיים דוד הלוי. ז' אב, 3.
יש לכפות לקבל טיפול כימותרפי, אם יש סיכוי להצילו בכך בשבעים אחוז הצלחה.
10. האם רשאי אדם להימנע מקבלת טיפול רפואי. הרב פנחס אליהו אייזנטל. המחנה החרדי, כ"ח תמוז תשנ"א, 11 ואילך.
בירור דעת ההלכה על אותו נער שסירב לקבל טיפול כימותרפי.
11. האם חייב רופא לשמוע לרופאים שציווהו לקחת תרופות, או לקטוע אבר מגופו. הרב יצחק דייץ. רביד האברך ח"ב, ס"י לח, עמ' רע-רעט.
חובה לשמוע לדברי הרופאים, אבל יבקש מומחים וישים בטחוננו בה' אליו יתפלל.
12. נאמנות הרופאים. הרב ישכר שלמה טיכטל, להרב ישראל ועלץ. שו"ת משנה שכיר, יו"ד, ס"י צח, עמ' קעא-קעג.
חולק על השואל, וסובר שאפילו רופא עכו"ם נאמן לגבי חולה.
13. רופא מחלל שבת. הרב פנחס אשר זליג גולדברגר. מנחת אשר ח"ד, אר"ח, ס"י מו, עמ' סב-סג.
בחולה שאין בו סכנה יש בכך משום לפני עיור, ותמוה פסקם של המתירים: בנין דוד, ס"י מב, ויד יצחק ח"ג, ס"י צה.
14. חיוב רופא להפסיד ממונו כדי להינצל מאיסור לפני עיור. הרב אליעזר יהודה ולדינברג. מוריה רא-רב, תשנ"א, סו-עא. הרב אברהם וקסברגר. ה-ה-רו, קכ.
אין הרופא חייב להפסיד פרנסתו וממונו, כדי שלא לעשות את שלושת הדברים המוצעים בשאלה.

ב. תפילין ותפילה

15. איטר יד איך מניח תפילין. הרב יהודה ליב זלקינד מהרי"ל בטלן. שו"ת זכר יהודה, ס"י א, עמ' יא-יד.
הדין גם אי אזלינן בתר כתיבה, כשכותב בשמאל ושאר מעשיו בימין.
16. גדרי איטר ודיניו בהנחת תפילין. הרב רפאל בלום, לבנו הרב אשר יעקב. שו"ת ברכות שמים ח"א, אר"ח, ס"י א, דף א-ג.
סוגים שונים של איטר, וחילוקי הדינים ביניהם.

17. איטר הכותב בשמאל, אלא שהרגיל עצמו לכתוב גם כימין. הרב מאיר ברנדסדורפר, למח' ר' מרדכי צבי כרייער. שו"ת קנה בשם ח"ב, סי' ה, דף ו:ז:
יניח בידו השמאלית שהיא שמאל כל אדם.
18. בזמן הבר מצוה כתב קצת ביד ימין, וכעת אינו יכול לכתוב אלא בשמאל. הרב מאיר ברנדסדורפר, לר' אברהם בוים. קנה בשם ח"ב, סי' ו, דף ח.
תמוה מה שהורו לו בזמן הבר מצוה להניח על היד השמאלית, וככל אופן מעתה יניח בידו השמאלית שהיא ימין כל אדם.
19. שותק צד ימיני של גופו. הרב שלמה זלמן עהרנרייך, להרב אלכסנדר וזשא שיק, בתש"א. שו"ת לחם שלמה, מהדור"ת, אר"ח, סי' ב, עמ' ב.
איך נעשה איטר על ידי מחלתו, ויניחו על שמאלו ככל אדם.
20. חולה מייעים שהניח תפילין כשהיה פטור. הרב רפאל בלום, לר' ישראל יוסף יעקובוביטש, בתשל"א. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' יט, דף כב.
כדיעבד אם עבר והניח - קיים המצוה.
21. חולה שנותח, והתקינו לו הרופאים בבטנו יציאה חרשה וכיס לפסולת. הרב רפאל בלום, בתשל"ו. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' לה, עמ' לה.
יש להקל לו להתפלל ולהניח תפילין.
22. חולי טחורים (האמארידין) שהכרכשתא שלהם יוצא לחוץ, ויוצאת ליחה משם. הרב רפאל בלום, בתשל"ו. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' לו-לז, דף לז.
יש להקל לו תפילה ותפילין, ברכות ותלמוד תורה, כשמתרגל לרחוץ שם ומכסה את המקום.
23. הסובל מטחורים ונותח כמה פעמים, מהו לומר דברים שבקדושה כשאינו יכול לקנח היטב, ונותרה קצת צואה בפי הטבעת. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ז-תשל"ח. קנה בשם ח"א, סי' ז-ט, דף י-יג:
יש להקל שיקנח היטב מבחוץ, מבלי להכניס אצבעו לפי הטבעת.
24. המשגיח בבית על צרכי חולה, אם חייב בקריאת שמע ותפילה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' ד, עמ' כד.
בחולה שיש בו סכנה פשוט שפטור, באיך בו סכנה יתפלל - אך אינו חייב להתפלל בציבור. גם החולה חייב, אלא אם כן יש חשש שיכבד חוליו.
25. סומא אם מברך בברכות השחר פוקח עיוורים. הרב דוד אמסלם. בן דוד, תשנ"א, סי' ח, עמ' כה-כט.
מסקנת ההלכה שיברך.

26. האם מותר סומא לעלות לתורה ולברך לפניה ולאחריה. הרב יצחק דייץ. שו"ת רביד האברך ח"ב, סי' ד, עמ' כד-ל.
הנוהגים להעלותו יש להם על מי לסמוך, וכשאינ מנהג - להולכים על פי מרן אסור, ועל פי הרמ"א מותר.
27. בדין סומא פטור ממצוות. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לר חיים פ"מ, בתרע"ט. חיי אשר, סי' קסב, עמ' קפג.
תירוצים לקושיא מדוע אינו עובר על כל תוסף כשמקיים המצוות.
28. כהן עלג שפתים. הרב דוד כהן. עטורי כהנים 68, תשנ"א, 24-25.
כשמחליף שכולת בסיכולת, נראה שיכול לישא כפיו.
29. דיני המוגבל בפיו. שאול ע. - דותן ל. משלב יא, תשמ"ט, 20-26.
פרטי ההלכות הנוגעות לאדם שאין לו מיתרי קול, ונעזר במכשיר דיבור. שאול ענברי כתב על ברכת הגומל לנכה. טו, תש"ן, 22-29.
30. כהן שעלה על מוקש, והתקינו לו כף רגל מגומי ומעץ. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' י, עמ' כב.
יכול לישא כפיו בלי שום פקפוק, מכיון שיכול לעמוד על רגל אחת.
31. חולים האוכלים פת בבית החולים כמה פעמים ביום, וקשה להם ליטול ידיהם. הרב מאיר אמסל. המאור שיט, תשנ"א, 18.
יכולים ללבוש בתי ידים מפלסטיק המהודקים על היד, ואין חשש שיפלו וידם תגע בפת.

ג. הצלה ושבת

32. שלוש תשובות בפיקוח נפש, מחברת הצלה בניו יורק. הרב משה פרידמן. אהלי שם ד, תשנ"א, קיח-קכ.
בחולה שיש בו סכנה עדיף לעשות בעצמו, מאשר על ידי אמירה לנכרי או על ידי קטן.
33. גדר חולה לפנינו. הרב זאב דב סלונים. אהלי שם ד, תשנ"א, עז.
בחברת הצלה באזור מרוכה אוכלוסין אפשר לדחות איסור, מפני שבדאי יש באזורם חולים שיש בהם סכנה.
34. האם יש להמליץ לקשיש וחולה מרוסיה שלא יעלה לארץ מפני סכנת המלחמה. הרב יונה מצגר. כבודה של תורה ה, תשנ"א, רכח-רלב.
האם מותר לאברך בכלל לסייע לארגון "הצלה" לאחר פינוע שכוחות מגן דוד אדום בשטח. ולג-רלו.

- יש להמליץ לו לעלות ולגור באזור רחוק מפגיעת הטיילים. - מומלץ שהאברך יגיע מיד, כי לפעמים "הצלה" מגיעה עוד לפני מגן דוד ארום.
35. אם כהן יכול להיות בחברת "הצלה". הרב פנחס אשר זליג גולדברגר, לר' אשר הכהן ברכר. מנחת אשר ח"ד, יו"ד, סי' ג, עמ' סז. מותר ומצוה להתחבר, שכן בכל טיפול יש ספק פיקוח נפש.
36. האם יש קדימות בהלכה בהצלת חיים של האיש לפני האשה. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' סט, עמ' 291-294. הלבוש פרש בדעת הרמ"א, שהצלת איש קודמת דוקא כשרוצים להתאבד, אבל לולי זה שפיר השמיטו הפוסקים הלכה זו.
37. הצלת נפשות והצלת עובר. הרב שלמה בן עזרא. אור המערכ ז, תשנ"א, 36-40. כשלדעת הרופאים נותרו לילודת מספר שעות לחיות, ואביה מתנגד להציל את העובר שאולי יולד פגוע מוח - אין לשמוע לו.
38. טלטול חפצים בניסיעה עם יולדת בשבת. שאלת הרב שניאור זלמן גרליק, ותשובת הרב דב בריש ויידנפלד, בתשי"א. אהלי שם ו, תשנ"א, לז-מ. דיון אם הנוהג לבית החולים יכול לקחת גם חפצים כטלית ותפלין.
39. יולדת בבית חולים בשבת. הרב פנחס אשר זליג גולדברגר, לר' שלום פסח גרינברג. מנחת אשר ח"ד, סי' מב, עמ' נט. כשחמתו עצבנית בבית לשמוע את הבשורה, אין לומר לגוי לצלצל הביתה, ולעשות סימן שאם זה צלצל אחד אזי זה זכר.
40. מנהג החסידים לתלות קמיע שמירה ליולדת. הרב יוחנן וזנר. חיי הלוי ח"ב, סי' נד, עמ' קפט-קצא. כמה טעמים שמותר, ואין בזה איסור משום דרכי האמורי.
41. שמירת יולדת, חתן וכלה. הרב רפאל בלום, לאדמו"ר מצעשינוב, בתשל"ט. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' לד, עמ' 68. יש להזהר בעניני סכנה גם אם לא הוכאו בשולחן ערוך. יולדת נקראת עד שלושים יום, ונהגו אצלנו שעד אז לא יצאה מביתה.
42. אם מינקת דינה כחולה. הרב הלל ליכטנשטיין. כונת הלב, אר"ח, סי' כה, דף נח ע"ב - סא ע"א. אין הלכה כהגהת היעב"ץ בשולי ספרו מור וקציעה, ואין מינקת כחולה לענין מלאכה על ידי נכרי בשבת.

43. משלוח מברק בשבת לצדיק שיתפלל כשיש חולה שיש בו סכנה. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לבנו הרב עמרם ישי, בתרצ"ה. שו"ת חיי אשר, סי' ו, עמ' ה.
מחללים שבת רק לרפואה טבעית, ולא לענינים שמיימיים.
44. הוצאת בתי עינים (ברילין) בשבת. הרב רפאל בלום, לר' משה יונתן גרינפלד בתשל"ו. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' פה, עמ' 136-138.
מנהג העולם שקצרי הראות או חולי עינים לובשים המשקפיים בלי שום פקפוק.
45. לבישת בתי עינים בשבת. הרב חיים אליהו שטרנברג. בית אליהו, סי' כו, עמ' כח.
מותר לצאת בהם בשבת בירושלים, אע"פ שכמה פעמים אירע שנפסק העירוב, ומוטב שיקשרם משני הצדדים מסביב לאזניים. - בסי' ח עמ' יג מתיר לרוחצם בשבת.
46. הליכת זקן במקל בשבת ויום טוב לכית הכנסת במקום שיש בו עירוב. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' יט, עמ' לב.
באיסור דרבנן יש לפסוק כהמתירים, מה גם בשעת הדחק כשיש חשש שיפלו, וכל שכן שמותר אם הוא מקל תפארה.
47. חלוש שקשה עליו ההליכה, והרופא התיר לו ללכת לבית הכנסת פעם אחת בשבוע, האם ילך ביום חול או בשבת. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, להרב אפרים הלוי בליצר מבעטלאן, בתרפ"ב. חיי אשר, סי' קטז, עמ' קעז.
יכול להמתין עד שבת בה ישמע את קריאת כל פרשת השבוע ויתפלל מוסף.
48. מי שיש לו צמר גפן לכאב אזניים או שיניים, אם יכול לצאת לרשות הרבים בשבת. הרב הלל ליכטנשטיין. שו"ת כונת הלב, אר"ח, סי' י-יב, דף כב ע"ב - דף ל ע"א.
מותר לצאת אפילו לרשות הרבים דאורייתא, ואפילו אינו קשור. בתשובה להרב יוסף דוד כהנא ליברמן מתיר גם לצאת במכונת שמיעה, שהיא בסיס לדבר היתר כשעון ודבר איסור כמצברים שהם מוקצה. אין ההיתר לאלו שיש בהם חשש מבעיר.
49. חיבור יד שנקטעה - בשבת. הרב יעקב ורהפטיג. מנחה לאי"ש, תשנ"א, 148-136.
בזמננו יש לומר שלכולי עלמא מותר, כדי שלא תטרף דעתו.
50. מי שיש לו נטיה משונה שקורע שפתו בשינוי בשבת. הרב חיים אליהו שטרנברג. שו"ת בית אליהו, סי' יז, עמק יז.

אין שום היתר אפילו במקום צער כי זה תולש, ואסור אפילו אין מוציא דם.

51. התקנת קלטת עם תפילות השבת למי שמאור עיניו דועך. הרב שאול ישראלי. שו"ת במראה הבזק יח, עמ' 55-56. במקום צורך גדול בנסיכות הענין שתואר, יש הוראות כיצד לנהוג.
52. קבלת תרופה בשבת להפעלת בני המיעיים. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' כא, עמ' 82. מותרת כדין חולה בכל גופו, ועדיף להשתמש בנרות בשינוי.
53. שימוש בפתילה בשבת לצורך עשיית צרכיו. הרב יוחנן וזנר. חיי הלוי ח"ב, סי' לג, עמ' קטז-קיז. יש להחיר להשתמש בה, וכל שכן במקום צער ודוחק.
54. נטילת כדורי שינה בליל שבת. הרב פנחס אשר זליג גולדברגר. שו"ת מנחת אשר ח"ד, אר"ח, סי' כ, עמ' לג. חולק על שו"ת תפארת צבי ח"ב, סי' י, שמדמה זאת לנטילת אספירין המותרת.
55. מריחת משחה (זאלב) על מקומות המדוכאים, וכפרט בילדים קטנים. הרב רפאל בלוס, להרב גבריאל צינר, בתשל"ג. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' קג, עמ' 170-174. אין להקל אפילו בחולה ממש, כי אפשר למשוך בשמן צלול.
56. מצטערת הרבה מרוב החלב שבדדיה, אם יכולה בשבת להוציא החלב על ידי כלי מיוחד ולשופכו אחר כך. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"א, סי' כא, דף כג - כה. דעת הפוסקים להחיר, וגם איסור מפרק דאורייתא מותר מפני שיש בזה חשש סכנה.
57. צו הרופאים לחולה שאין בו סכנה, לשתות חלב רותח פעמיים ביום. הרב ליב פרידמן מפרשבורג, לר' יחזקאל בלוס. שו"ת הריב"ד, אר"ח, סי' ט, דף ז. יאמר לשפחתו הנכרית לחמם לו בשבת בבוקר חלב כשר, ואל יטול מנכרי חלב האסור גם לחולה שאין בו סכנה.

ד. מועדים ותעניות

58. מכירה לפסח של סמי רפואה שלפי דינא דמלכותא אסור לסחור בהם. הרב רפאל בלוס, להרב מאיר צבי גרינבוים, בתשל"ז. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' קכ, דף קג. אין המלכות מקפידה על מי שמוכר את תרופותיו, וכן נהוג עלמא מקדמת דנא בלי פקפוק כלל.

59. קיום מצוה בזמן פטור מחמת סכנה. הרב שמואל אליעזר שטרן. תפארת צדי"ק, תשנ"א, קז-קי.
- חלה בתחילת הלילה, ומכל מקום הסתכן ואכל מצה ומרור, אם נתרפא אחר כך באמצע הלילה, יקיים שוב - אבל בלא ברכה.
60. שחיטת עוף ביום טוב לצורך חולה שאין בו סכנה. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לר' משה ג"מ, בתרע"א. חיי אשר, סי' סה, עמ' עג. מותר רק אם יאכל כזית דוקא.
61. אברך שעקר עם אשתו לחוץ לארץ לעסוק ברפואות, איך יתנהג ביום טוב שני של גלויות. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"א, סי' כו, דף מב.
- ינהגו עצמם כבני א"י בין לקולא בין לחומרא, כל עוד אין מתכוונים להישאר שם לסיבה אחרת.
62. עוברות ומיניקות בשאר תעניות חרץ מתשעה באב ויום כיפור. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' סט, עג, עה, עמ' מט, גא-נו.
- מזן פסק כרבנו ירוחם שפטורות אפילו אינן מצטערות, ואסורות לצום משום צער הולד. בתענית אסתר קל יותר. במקומות החמים ודאי שאין להתענות. בגרבה לא היה מנהג שיתענו, רק יש נשים שהחמירו על עצמן. בתשובת הרב זקן משה מאג'וז פוסק שיש להתענות, ואף בתענית אסתר כשאינן מצטערות.
63. מהו שיתענו עוברות ומיניקות תעניות שניות של שני וחמישי ושני שגזרו בחרץ לארץ על הגשמים. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' פג, עמ' נח-ס.
- אסור להן להתענות, ועל המחייבים להביא ראיה.
64. מהו שתתענה מינקת ביארצייט של אביה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' פ, עמ' נו.
- אין בזה חיוב מדינאי, אבל כשנהגה להתענות - עליה להתיר הנדר.
65. פחד מהצום. הרב יצחק זילברשטיין. אבן ישראל, תשנ"א, קעה-קעז.
- תרופות יעילות ושיחות פסיכולוגיות יכולות להפיג הפחד, ואם לא - יכולה לשתות מים שנתבשלו עם עשבים מרים פחות פחות מכשיעור. אם גם זה ללא הועיל, תשתה חצי שיעור תה או קפה בלי סוכר.
66. ילדה ביום ד' אב, אם מתענה בתשעה באב. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' ע, עב, עמ' נ.

- יש להסתפק בכוונת דברי הרמב"ן בתורה אדם, דיני אבלות ישנה, דף פה ע"ב, ובכל אופן רשאית לרחץ ידיה ורגליה ולהחליף הבגדים.
67. חולה שאכל בתשעה באב, אם יכול לעלות לתורה. הרב בן ציון נשר. זכור לאברהם, תשנ"א, שסא-שסו.
החתם סופר, אר"ח, קנו, פסק שעולה, אבל זה תלוי במחלוקת הראשונים.
68. הבדלה בחולה שאינו מתענה בתשעה באב. הרב רפאל בלום, לאדמו"ר מצעשינוב, כתשל"ז. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' כד, ס"ק ג, עמ' 50.
אל יעשה בפרהסיא כשחל ביום ראשון להוציא נשים שאינן מתענות.
69. הבדלה ליולדת בתשעה באב שחל ביום ראשון. הרב רפאל בלום, לאדמו"ר מצעשינוב, כתשל"ד. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' קל, עמ' 216-218.
נשים לא מבדילות, וימתינו להבדלת בעליהן במוצאי תשעה באב.
70. יולדת ביום ראשון ז' תשרי בחצות או בערב, אם תתענה ביום כיפור. הרב משה כלפון הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אר"ח, סי' פז, עמ' סב.
אין מונין מעת לעת, ואם לא אמרה צריכה אני - תתענה. כשצריכה מותר כדרכה, ואין צריך פחות פחות מכשיעור.
71. מעוברת עם תאומים, כמה תרנגולות תקח לכפרות. הרב מאיר ברנדסדורפר, לר' צבי מרדכי אהרונוב, עם תשוכת הרב יצחק יעקב וייס. קנה בשם ח"ב, סי' כ, דף כג:
תקח שלוש תרנגולות ושני תרנגולים מספק אם הם זכרים או נקבות, אלא אם כן נודע כודאות על ידי האולטרהסאונד.
72. האם צריך לאכול בערב יום כיפור, חולה שיודע שצריך לאכול למחרת. הרב רפאל בלום, להרב יעקב צבי ריבא, כתש"ס. ברכות שמים ח"א, סי' קלה, סק"ו, דף קיב.
מצוה שיאכל, ואין זה תלוי בחקירה מה טעם האכילה.
73. אכילת החולה ביום הכיפורים. הרב לוי יצחק הלפרין. אהלי שם ד, תשנ"א, טו-עא.
אינו צריך לעשות אינפוזיה, או לקחת ויטמינים כדי להימנע מלאכול.
74. נטילת ידים של חולה האוכל ביום כיפור. איתמר ורהפטיג. הצפה, ח' תשרי תשנ"א, 4.
ספק אם יטול ידיו או יכרכם במפה.

75. מעוברת ביום הכיפורים. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' לו, עמ' פ-פג.
- מה שפסק הרב שלמה זלמן אויערבך להקל אם הרופא אומר שהצום עלול לגרום להפלה, הנה היום נחלשו הדורות, עשרות נשים שצמו הפילו, ולכן לא צריך לשאול רופא. כולל הערות נוספות.
76. בליעת גולות ביום הכיפורים. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' מו, עמ' 198.
- כשמותר לבלוע גולה - ישתה עמה מעט מים חמים, מפני שאין מהם הנאת גרונו או ישוב הרעת.

ה. איסור וסכנה

77. שוחט שידיו מרתתות, ואמר ברי לי ששחטתי כראוי. הרב משה כלפון הכהן. שואל ונשאל ח"ח, יו"ד, סי' ר, עמ' צה.
- אין לחוש ולהסתפק שמא לא שחט כהלכה, ומותר בדיעבד.
78. שיעור המתנה בין בשר לחלב - לחולה. הרב יוסף יצחק בלינוב. פעמי יעקב יב, תשנ"א, סז.
- מי שיש לו כאב בפה, ורפואתו לרחוץ ולשהות חלב בין התניכים, יכול לעשות כן שעה אחרי אכילת בשר.
79. תרופות ממאכלים אסורים והשפעתם על נפש האדם. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' נ, עמ' 209-218.
- מידת חסידות לחזר אחר מינקת ישראלית, כשנחוץ לשתות חלב לרפואה. תמוה פסקו של החתם סופר, או"ח, פג, בדבר ריפוי קטן חולה במוסד נוצרי.
80. רופא שרשם כדורים העשויים מאיסור, האם יקח הגדולים או הקטנים. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לגיסו ר' זאב וולף שרייבר מגאלגאץ, בתרצ"א. חיי אשר, סי' קפו, עמ' רטז-ריח.
- יקח הקטנים, כי גם באיסור חצי שיעור מאכילין אותו הקל דוקא.
81. חולה שיש בו סכנה, אם להאכילו נכילה או חזיר. הרב חיים עוזר גרודזנסקי, להרב יחיאל שלזינגר, בתרצ"ט. קובץ-על-יד ה, תשנ"א, א.
- מהתשובה משתמע שיש להאכילו נכילה.
82. האכלת איסורים לחינוקות כשלדעת הרופאים יש חשש שיכואו לידי חולי. הרב הלל ליכטנשטיין. כונת הלב, יו"ד, סי' ט-י, דף ק ע"ב - קו ע"א.

- אין להאמין לרופאים שרצוי להפסיק את ההנקה מיד, ולתת לילדים אוכל של איסור כדי למנוע שלא יחלו.
83. איסורי העישון בהלכה. הרב מנחם סליי. ירושלים, אחרי, תשמ"ח, 81 עמ'. הופיע גם באנגלית: Smoking and Damage to Health in the Halacha. Rabbi Menachem Slae. Jerusalem, Acharai, 1990, 90p.
84. איסור העישון. הרב רפאל בלוס, לר' אהרן צבי, בתשמ"ב ובתשמ"ח. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' לו, דף לו. אין שום היתר לעשן, אחרי שהרופאים החליטו שזו סכנה.
85. בגנות העישון. הרב שאול ישראלי. במראה הבזק כו, מס' 3, עמ' 75-76.
- הוכרר שהעישון מזיק לאדם, ויש בו משום חובל בגופו ואיסור חילול השם.
86. זקן מנהל גמ"ח שחלה והוא כלוא בביתו, ושכן לוקח עבורו כל יום חלב, אם יכול להמשיך ללוות אצלו כמקודם. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב יעקב ישעיה בלויא, בתשל"ב. קנה בשם ח"א, סי' נח-ס, דף סח-עב. מותר לו להמשיך ללוות, מפני שהוא אוהבו וגם לפני כן עשה לו טובות אלה.
87. חולה בבית חולים, ויש בחדרו שתי וערב. הרב רפאל בלוס, להרב אליעזר וייזר, בתשל"ח. ברכות שמים ח"א, אר"ח, סי' נג, סק"ב, דף מט. יכול להתפלל בהסבת פניו מהצלבים.
88. ריפוי על ידי כומר שלא כדרך רפואה. הרב רפאל בלוס, להרב מאיר כ"ץ, בתשל"ג. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' מב, עמ' 82. חלילה להתרפא אצל הכומר מהפיליפינים העוזר במגע ידו.
89. אם מותר להתרפא מרופא נכרי, כשאומר אפשר שהרפואה תועיל ויחיה, ואפשר שימות על ידה מהרה. הרב יהודה ליב זלקינד, להרב אברהם שמואל. זכר יהודה, סי' טו, עמ' סח-ע. אינו מסכים עם השואל הסוכר שאם ימות בודאי - יכול להתרפא, ואם ספק יחיה אל יתרפא ממנו.
90. עלה הרכה תבלול בפניו, ואמר הרופא לגלח זקנו בתער להסיר התבלול ולשים תרופות. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, יו"ד, סי' קלב, עמ' קעו. איסור דאורייתא גם על הניקף, ואפילו על ידי עכו"ם.

ו. טהרה וטבילה

91. ספירת שבעה נקיים אחרי בדיקה רפואית. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' נא, עמ' 218-220.
- רופא שהכניס את המכשיר בפרוזדור החיצון, אין צורך בטבילה וספירת שבעה נקיים, אלא אם כן נהגו במשפחתו כמנהג ירושלים להחמיר.
92. רופאים הנופחים אויר ברחם לפתיחת שבילי קליטת הזרע. הרב הלל ליכטנשטיין. כונת הלב, יו"ד, סי' טו, דף קיט ע"ב - קכא עב. כשעושה אחרי שבעת הנקיים מותרת אף אם תראה דם, כי הוא חיצוני מטיפול הרופא. וראה עוד בסי' יח שמתיר כשאשה ראתה דם כתוצאה מהתאמצות בעת עשיית צרכיה.
93. אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. הרב רפאל בלוס, בתשכ"ט. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' נ, עמ' 98.
- ריכוז תשובות האחרונים הדנים בדברי הנודע ביהודה.
94. מעוברת בחודש השביעי או השמיני, והרופא מעיד שהקבר כבר פתוח כאצבע או יותר. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב יהודה משולם דב פולטשק, בתשמ"א. קנה בשם ח"ב, סי' סה, דף צג:-צד.
- אין לחוש כלל לפתיחה חיצונית זו, כל זמן שבפנים סגור ואינה מרגשת חבלי לידה.
95. לא היה בכוחו לבעול פעם ראשונה, ופתח הרופא והוציא דם בתולים. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"ב, סי' סג, דף פו-פח: אין להחמיר ולחוש עוד לדם בתולים.
96. חתן שלא גמר ביאתו, ובביאות הבאות הרגישה כאבים עזים וראתה דם על העד. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב שמואל וזנר, בתשכ"ז. קנה בשם ח"א, סי' סו, דף פא.
- יש להקל לתלות בדם בתולים ולא לבדוק כלל, כדעת שו"ע הרב ריש סי' קפז.
97. לא יכולה לטהר עצמה עד שניקה הרופא את הרחם, והוציא הרבה דם עם חתיכות קרושות. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"ב, סי' סד, דף פח-צג: יש לחוש שהיתה מעוברת עם ולד, ותמתין אחרי הטיפול י"ד יום מחשש מפלת נקבה.
98. מיניקות בזמננו שרואות דם כשאר נשים, אם נאמר שנשתנו הטבעים. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב ישראל דב מרדכי ורפמן. קנה בשם ח"ב, סי' מח ס"ק ב-ד, דף סד-סו:

- נוהגים להקל שאינה קובעת וסת, וכן פוסק הרב חנוך הניך פדווא. כך הדין גם ביוצאת דופן שאבריה מתפרקין, ואין נפשה חוזרת עד י"ב חודש. - לא יאמרו ברכת מעין שבע במנין שאינו קבוע, אצל תולה שאינו יכול ללכת לבית הכנסת.
99. אשה שאינה יכולה לטהר עצמה זמן רב, ואומרת שיש לה כאב בצדדים, ובשעת תשמיש כאב גדול. הרב יצחק אברהם כ"ץ מפניטשוב, לבנו הרב דב בריש מראקוב. כתר כהונה ח"א, יו"ד, סי' מו, עמ' קסו-קעז.
- שלא בשעת וסתה ורואה תמיד על ידי מכתה - תולים בזה, אך לא בשעת וסתה.
100. תליח הדם שרואה - במכה. הרב יוחנן וזנר. חיי הלוי ח"ב, סי' נז, עמ' קצו.
- בירור אם אפשר לתלות בשלושת הימים הראשונים במכה עוברת.
101. חולת טחורים שראתה דם. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ה, יו"ד, סי' קנב, עמ' קפב-קפג.
- בנסיבות השאלה ויש ספק דם ספק צבע - אפשר להקל.
102. מצאה קצת דם על העד, ותולה במחלת הטחורים שלה. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"א, סי' פד, דף קד. - קו.
- אין להקל לתלות אפילו בשלושה הימים הראשונים, אלא אם כן זה מוכח מצורת הכתם ומהותו.
103. אשה ולדנית שנקרע אצלה העור בין נקב הרעי לנקב של אותו מקום. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב יוחנן וזנר, בתשל"ט. קנה בשם ח"ב, סי' עט, דף קכד. - קכה.
- מכיון שהיא סובלת מהטחורים, אפשר לתלות בזה אפילו בשלושת הימים הראשונים של ספירת הנקיים.
104. כאב בשעת עשיית מי רגלים. הרב שמעון מו"ץ לאזניא. אהלי שם ה, תשנ"א, כו-ל.
- סימנים לכך שהדם אכן בא מהמכה, וכל שכן בזקנה יש להקל.
105. היה לה פצע מוציא דם ובדקה הרופא, אם יכולה לתלות בזה. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב ישראל פסח פיינהנדלר. קנה בשם ח"ב, סי' נו, דף עו-עז.
- מסכים לשואל שאפשר לתלות במכתה, ובלבד שיכרך המורה היטב שאכן יש לה שם מכה.
106. אשה שאינה יכולה לטהר עצמה. הרב ישכר שלמה טייכטל, להרב שלום וידר. משנה שכיר, יו"ד, סי' קיט, עמ' רז-רטו.

הדין באשה שנותחה בגלל מחלת חוסר דם ופסק לה אורח נשים, ואומרים הרופאים שהדם שרואה הוא בודאי מחמת המכה.

107. הוציאו בניתוח את כל הרחם, כיצד תטהר לבעלה. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב שמואל וזנר, בתש"ל. קנה בשם ח"א, סי' צח, דף קכג:

נראה שמכיון שלא שייך בה יותר טומאת נדה, וספירת שבעה נקיים צריכה בשביל העבר, יכולה לעשות זאת כלי הפסק טהרה ובדיקות.

108. מאימתי צריך הבעל לפרוש מאשתו כשיש לה חבלי לידה. הרב שלמה הכהן גראס. משנה שלמה, סי' לז, עמ' רמג-רמו.

כשלא יצא ממנה דם, צריך לפרוש רק כשאחווה חבלי לידה כל עשר או חמש דקות. באגרות משה הפריז על המידה להקל, שלא לסמוך על הרופאים האומרים שהמקור נפתח כבר הרכה קודם. כשיצאו המים אין חשש מדינא כל שלא ראתה דם, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

109. נדה מותרת לשמש בעלה החולה. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב זלמן ליב הורביץ, בתשד"ם. קנה בשם ח"ב, סי' סו, סק"ג, דף צו:
קירוב בשר אסור, ואין הבדל בכריא בין הוא נוגע בה או היא נוגעת בו.

110. מותר לבעל לשמש אשתו נדה כשהיא חולה. הרב רפאל בלוס, להרב יעקב יצחק גיימן, בתשל"ו. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' נד, סק"א, עמ' 110.

אינו צריך לחזור על הפתחים לשכור משרתת, אלא אם כן בלאו הכי מחזור על הפתחים, או שמחירא שמא יבוא לידי חששות.

111. משותקת צד אחד בידה וברגלה, אם יכול בעלה לסייע לה בדברים שאינה יכולה לבד, כגון חציית דרך לא טלולה או קשירת נעליה ובגדיה. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ג. קנה בשם ח"א, סי' צד, דף קטו-קטז:

יכול לשמשה בדברים ההכרחיים, אבל לא יחזיקה לתמוך בה כשהולכת אפילו על ידי הפסק בגד.

112. בעל שנותח, אם תטבול אשתו. הרב מאיר ברנדסדורפר. קנה בשם ח"ב, סי' פ, דף קכה.

מוטב שתטבול כדי שתוכל לשמשו, ואע"פ שלא יוכלו לשמש.

113. חלוש שהרופאים ציוו עליו לטבול רק במקוה חמה, והוא זהיר בטבילה ובפקידת אשתו כשיוצא לדרך. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לר' יונה פ"מ, בתרצ"א. חיי אשר, סי' קיט, עמ' קל.

- אם אינה מוחלת על עונתה ישאל על נדרו, ובכל זאת ימשיך להיזהר בזה, ובכואו למקום מקוה חמה יטבול מיד.
114. נשים שהשתזפו ועורם נקלף. הרב הלל ליכטנשטיין. כונת הלב, יו"ד, סי' יט, דף קכד ע"ב - קכו ע"ב.
מחמת שלושה טעמים יש להתיר להם לטבול, ואין זו חציצה.
115. קשרו הרופאים חוט דק סביב היבלת בצוארה כדי שתפול עמו. הרב יצחק דייין. רביד האברך ח"ב, סי' כה, עמ' קפו-קצב.
כשחל זמן טבילתה בעוד עליה להשאירו זמן ממושך - יכולה לטבול עמו, אבל לא כשעומדת לרדת כל רגע ואחיזתה רופפת.
116. טבלה בעוד יש לה גלד יבש על מכתה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, יו"ד, סי' קמט, עמ' קעט.
בדיעבד שכבר שימשה, יש להתיר כלא אפשר.
117. הסובלת יסורים כשהמים נכנסים לנחיריה, ואומרת שלדעת הרופאים זו סכנה לה, אם יכולה לשים צמר גפן באף לפני הטבילה. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשכ"ח. קנה בשם ח"א, סי' קה, דף קכט-לו:
מחמת כמה טעמים יש להתיר לה לטבול כשצמר גפן לח בנחיריה.
118. חציצת רטיה שעל גבי המכה. הרב רפאל בלוס, להרב חנניא יום טוב ליפא דייטש, בתשל"ח. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' נט, עמ' 120.
עברה ניתוח ראש ואסור שיבואו שם מים, יש להתיר לטבול עם הרטיה של גומי או פלסטיק, כי זו סכנה גמורה.

ז. נדרים, מילה

119. נדר אלף דולר לכולל לרפואת חמותו ונפטרה. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב יהודה אריה מאיר הלוי יונגרייז, בתשמ"ה. קנה בשם ח"ב, סי' פט, דף קמה-קמו:
חייב לקיים נדרו בכל אופן, מכיון שלא התנה שבלאו הכי אינו נודר.
120. נהג להתענות ביום פלוני בשבוע או בחודש, והיה לו חולי או מיחוש המונעו, אם להתיר לו כשאינו מתחרט מעיקר הנדר. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, יו"ד, סי' קעה, עמ' קצז.
החולי יכול להיות פתח להתרת נדרו, ויתחרט על שקיבל עליו בנדר.
121. החליט לתרום לצורך רפואה, אם יכול לשנות לתלמוד תורה. הרב מאיר ברנדסדורפר, לש"ב הרב דוד טייכטל. קנה בשם ח"ב, סי' צב, עמ' קנ.

- יחיד יכול לשנות לצדקה אחרת כשעדיין לא הגיעו המעות לידי הגבאי, וכל שכן כשעדיין לא היו המעות בידו.
122. מעשר כספים ברופא שיניים שהשקיע הרבה ללימודיו ולשכירת מרפאתו. הרב צבי שפיץ. מנחת צבי, הלכות מעשר כספים, סי' ה, עמ' מה-נח.
- מסקנות מפורטות אימתי יכול להתחשב בהוצאותיו, ומתי לא.
123. זאת בריתי. קובץ הלכתי רפואי בעניני ברית המילה, לסיכום ימי השתלמות למוהלים של הועדה הבין-משרדית לפיקוח על המוהלים. שיכתב וערך: הרב אמיר ברגמן. (ירושלים תשנ"א). ט, 69 עמ'.
124. Sanctity and Science; Insights into the Practice of Milah and Metzitzah. Rabbi Yonason Binyomin Goldberger. Translated from the Edition and Edited by Rabbi Avrohom Marmorstein. New York, Hebrew Feldheim, 1991, 272 p.
125. תינוק שדוחים את מילתו. הרב אברהם כהנא שפירא. שנה בשנה, תשנ"א, 209-205.
- יש לדחות מילתו של תינוק שנולד עם פגם בשפכה, ולדעת הרופאים אם יחכו ארבע שנים, יוכל להתרפא ולהוליד.
126. מציצה בפה. הרב ישעיה טוביה דירקטור. העמק (ירושלים) נט, תשנ"א, קמט-קנד.
- אין לשנות ולעשות מציצה בכלי בגלל החשש ממחלת האיידס.
127. פריצת מחלת האיידס, וההשלכות המסוכנות גם לציבור החרדי. הרב יהודה דוד בלייך. אור המזרח קמב-ג, תשנ"א, 281-265.
- בין היתר דיון בחלוקת כיסי מגן לתלמידי בתי ספר עממיים של גויים על ידי מורים יהודים.
128. פדיון הבן בלידת מלקחיים. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ג. קנה בשם ח"א, סי' קיז, קס-קסד.
- אפשר לסמוך על הלבושי מרדכי ומהר"ש ענגיל לפדות בברכה, ומי שלבו נוקפו מלברך ברכה לבטלה - אין לכופו על כך.
129. הפילה עובר בן שלושה חדשים. הרב רפאל בלוס, לר' צבי לעבאוויטש, בתש"ו. ברכות שמים ח"ב, י"ד, סי' צה, עמ' 182.
- כשראו צורתו מרוקם בבירור פוטר מן הבכורה. כשספק אבל ודאי מלאו ג' חדשים אין צריך לפדות הבא אחריו, וכשאין ידוע בודאות, יפדה בלא ברכה.
130. פגים במקרא ומעמדם על פי חז"ל. הרב נריה גוטל. מרחבים ה, תשנ"א, 128-106.
- פרק מחיבור מקיף לבירור הענין לפי ההלכה.

ח. השתלות, חולים, כהנים

131. תרומת איברים. הרב ישראל מאיר לאו. בנתיבי חסד ואמת, תשנ"א, 20-13.

בירור אם יש חובה על האדם להיכנס לסכנה כדי להציל.

132. השתלת קרנית. הרב שאול ישראלי. במראה הבזק לו, 117. מותר לנתח מת כדי להעביר את קרנית עינו לסומא, אבל יש דרישות מיוחדות להקפיד עליהן.

133. קרום עין של מת. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' מו, עמ' קט.

כמה איסורים בנטילת קרום עין מהמת לצורך ריפוי אדם אחר. מושגת הקרנית חייב לשלם ליורשי המת, דמי מה שנותן האדם להחזיר לו מאור עיניו.

134. הוצאת קוצב לב מגופו של נפטר. הרב פנחס ברוך טולידנו. תחומין יב, תשנ"א, 388-385.

מותר להוציאו אפילו אם הוא קנין כספו, ואפילו לא ציוה על כך, ואפילו להשתמש בו לחולים נכרים.

135. ניתוחי מתים במדינת ישראל. הרב יחיאל יעקב ויינברג, להרב קלמן כהנא. תחומין יב, תשנ"א, 384-382.

בימינו כל העולם נחשב לפנינו, ובהנהגת כלל המדינה יש להקל שינתחו גם מבלי שקיבלו את רשות הנפטר.

136. דיני מצות ביקור חולים. הרב חיים אמסלם. אור ישראל (נתיבות), תשנ"א, קצו-רח.

כולל הערות בנושא זה על קונטרס זרע חיים.

137. דיני מצות ביקור חולים. הרב דוד אמסלם. בן דוד, תשנ"א, סי' מ, עמ' קלה-קמ.

הערות על הספר החדש זרע חיים.

138. מצות ביקור חולים בטלפון. הרב יוחנן וזנר. חיי הלוי ח"ב, סי' יט, עמ' עד-עה.

יש בזה מצות גמילות חסדים, ועיקר המצוה להתפלל שיבריא.

139. הזכרת שם החולה כשאומרים תהילים עבורו. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לר' יוסף נ"מ, בתרצ"ג. חיי אשר, סי' קצד, עמ' רכה-רל.

הט"ז כתב שהתפילה צריכה להיות בבירור, אבל בדיעבד כשלא הזכירו את שם החולה אין צריך לחזור ולומר תהילים. גם בעמ' רנב מבאר מדוע בחולה מזכירים את שם האם, וכמת את שם האב.

140. השארת שם שהוסיפו לחולה. הרב ישכר שלמה טייכטל, לר' יחזקאל שטרן, בתרצ"ג. משנה שכיר, יו"ד, סי' רכח, עמ' תלז.
פוסקים שאם עמד והוטב לו שלושים יום, מחזיקים בשם החדש. יתכן שאף קודם לכן, אם פורסם בבית הכנסת וחתם בשם זה.
141. הארכת חיי החולה. הרב חיים דוד הלוי. הצפה, ח' חשוון תשנ"א, 8.
חולה שאפסו סיכוייו לחיות - מותר לנתקו ממכונת החייה, ומלכתחילה אין לחברו למכונה כזו.
142. חיבור חולה אנוש למכשירי החייה מלאכותיים בניגוד לרצונו. הרב יצחק דיין. רביד האברך ח"ב, סי' לט, עמ' רעט-רפד.
אין שומעים לחולה, ויכולים הרופאים לחברו להאריך חיי שעה שלו.
143. טהרת פתחים להתיר כניסת כהנים לבתי חולים. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' מז, עמ' קט-קיג.
אין להתיר כניסת כהנים על ידי המצאת ארון מיוחד להוצאת הנפטר, כפי שרצה להתיר בספר טהרת פתחים.
144. איסור כניסת הכהן לבית רופא שיש בו גולגולת מת. הרב יעקב צבי כ"ץ מאמשטרדם. המאור שיט, תשנ"א, 28-29.
חולק על המתיר, וסובר שאסור להכנס לרופא שיניים המחזיק אצלו גולגולת. - חולה שהרופאים אסרו עליו לאכול פת וררצה להשלים מאה ברכות ביום, לא יוכל לברך ברכת המזון על פחות מכזית הגם דאחשביה.
145. כניסת כהן לספק אהל מת. הרב מרדכי יהודה קראוס. קובץ על יד, תשנ"א, טז-יח.
אם ברוב הזמן יש מת או נפל בבית החולים, אסור להיכנס אליו. - הרב יעקב זינגר דן בלידת מלקחיים. נח-ס.
146. רופאים שלקחו מהמת בקבוק קטן של דם. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' מה, עמ' קז-קח.
מצות עשה על הבן ליטמא לאביו כהן, אע"פ שחסר מקצת דמו.
147. איזוב הנקרא זעטר וצומח בבית הקברות, אם מותר ללקטו ולעשות ממנו רפואה. הרב יצחק דיין. רביד האברך ח"ב, סי' לז, עמ' רסד-רע.
גדל על הקברים מותר לצורך רפואה, ואם לאו - אפילו שלא לצורך רפואה.

ט. נישואין

148. ניקב הגיד בקטנותו והוליד בן, אם הבן והאב מותרים לישא אשה. הרב אברהם אשכנזי. שו"ת מהר"א אשכנזי, סי' כח, עמ' רסא-רעא.
מסכים לפסקו של היש"א ברכה, להכשיר את הבן לבוא בקהל, ושיהיה האב נשוי לאשתו.
149. ניתוח לפצוע דכא. הרב ישראל יעקב פישר. אבן ישראל ח"ז, סי' נג, עמ' קכא-קכב.
מותר לו לעשות הניתוח, מכיוון שאין הכוונה לסירוס אלא לתקן שאולי יוכל להוליד, ויהיה מותר לו לחיות עם אשתו.
150. חלה בגופו ובטלו ממנו איברי הזרע, אם יכול לבוא בקהל. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' ה, עמ' רכט-רלד.
יש בדברי הפוסקים כמה הכרעות להחיר.
151. אחת מביציו קטנה כרביעית מהשניה, ולא ניכר לו חולי בגופו או באשכיו. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' ד, עמ' רכז-רכט.
מחמת כמה ספיקות יש להתירו לבוא בקהל.
152. נתקטנה ביצה ימנית מחמת מחלת החזרת, אם מותר לבוא בקהל. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשמ"ג. קנה בשם ח"ב, סי' קד, דף קסד-קסה:
מחמת כמה טעמים אין עליו שום חשש איסור ביאה בקהל, והסכים לכך בעל מנחת יצחק.
153. נישואי אלמנה ששני בעליה נפטרו ממחלות לב. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ג. קנה בשם ח"א, סי' קיח, דף קסד--קסה.
יש כמה טעמים להתיר לה להינשא לבעל שלישי. בתשובת הרב יצחק יעקב וייס מצטרף להתיר.
154. הוחזק בבית החולים בשם יעקב בלבד ומת, ובאה אשתו ואמרה ששמו היה יעקב משה. הרב יהודה ליב זלקינד. זכרון יהודה, סי' כז, עמ' קד-קה.
דיון אם מותרת להינשא מכיון שרוב הסימנים מתאימים.
155. היתר שימוש במוך קודם תשמיש, לאשה שמסתכנת בלידה. הרב אברהם אשכנזי, להרב שמ"ח גאגין. שו"ת מהר"א אשכנזי, סי' כ, עמ' רכז-רכו.
חולק על השואל ואוסר. מסכים להתיר רק אחרי תשמיש, וכדיעת בעלה.
156. תשמיש בנרתיק בו יישאר חלק מהזרע נקי לבדיקות, כאשר לא נפקדה כשלוש שנים אחרי נישואיהם, ולדעת הרופאים הסיבה אצלו. הרב

- מאיר ברנדסדורפר, להרב יצחק יעקב וייס, בתשל"ג. קנה בשם ח"א, ס"י קיט, דף קסה.-קסז.
בנסיבות הענין אין להתיר לו לשמש בכיס לצורך הבדיקות.
157. אם מותר לאשה להיבדק אצל רופא נשים. הרב חיים אליהו שטרנברג.
בית אליהו, ס"י כא, עמ' כד-כו.
- מדין גמור אסור לאשה לבקר אצל רופא אפילו אשתו עמו, והעצה שבעלה יתלווה אליה, ויסביר לרופא שלפי ההלכה לא ינעול את הדלת.
158. בחור שבילדותו נתעלף פעמיים, ומאז נוטל תרופות לפי המלצת הרופא, אף כי הוא סבור שהכריא לחלוטין, אם יוכל להסתיר זאת כדי שיוכל להשתדך. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב יצחק יחיאל וייס, בתשל"ב. קנה בשם ח"א, ס"י קכא, דף קסח.
- אם היתה לו מחלת נפילה שאינה מתרפאת לגמרי, תהיה זו רמאות אם יסתיר זאת. אם יכרר שהיתה זו חולשה אחרת ונתרפא ממנה, אינו צריך לגלות.
159. נתקדשה בפני שני עדים שאחד מהם סומא, ואחר כך נתקדשה לאחר. שאלת בעל זכחי צדק ותשובת רבי יוסף חיים מבגרד. אוצרות חיים, שו"ת הוד יוסף, ס"י עב-עג, עמ' רמ-רמה.
- במקום עיגון יש להתירה, והמשיב הגביל זאת בשני סייגים.
160. מחלות נפש כמשפחה. הרב שלמה דיכובסקי. כבודה של תורה ה, תשנ"א, עג-פה.
- כירושין וגירושין במחלות נפש של הבעל או האשה.
161. עצות והדרכות, מיוסדות על מכתבי הגרי"י קניבסקי למחבר הפסיכיאטר, עם קונטרס שבעים כחות האדם להגר"א, וכיאור על פי הפשט. ד"ר יעקב מרדכי גרינולד. מאנסי תשנ"א. קסז עמ'.
162. חולת נפש שהוריה הוציאוה מבית חולים ממשלתי לפרטי, האם חייבים בהוצאות. הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג. פסקים וכתבים ט, חו"מ, ס"י לז, עמ' קלד-קלו.
- יש צדדים שלא יצטרכו לשלם.
163. חלתה על ידי פשיעתה, אם חייב בעלה ברפואתה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ת, אה"ע, ס"י מה, עמ' רנו.
- חייב ברפואתה כאילו לא פשעה. נשא אשה חולה - סבר וקיבל לטפל ברפואתה.
164. אם חייב הבעל לעשות פדיון נפש לאשתו החולה. הוציא על כך לבתו ונפטרה ובירו מנכסיה, אם יכול לתבוע את חתנו. הרב כלפון משה הכהן, בתרע"א. שואל ונשאל ח"ת, אה"ע, ס"י כב, עמ' רמה-רמו.

אינו חייב לעשות פדיון נפש, מכיון שרכים אינם עושים כך. נכדו המהדיר הרב אשר חזקת חולק על כך. אב שהוציא לרפואת בתו יש בידו מנכסיה, אינו יכול לגבות מהם, ויחזירם לבעלה.

165. נשתטה הבעל, אם יכולה האשה לקחת מה שהביאה בנדוניתה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' כו, עמ' רמח. לא תקח מה שהביאה בנדוניתה, ואם תפסה אין מוציאין מידה.

י. גירושין

166. הטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים. הרב אליהו סלימאן מני. שו"ת תנא דבי אליהו, סי' ד, עמ' ל-לה.

הבעל מכחישה ורוצה לדרן בבית הדין בירושלים בו התחילו, ואשתו רוצה לדרן בעירם חברון.

167. טענה שאין לו גבורת אנשים ורוצה להתגרש. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' סא, עמ' רסב.

לדעת מרן נאמנת, אבל יש לחוש לרמ"א שזהו גט מעושה ופסול. מנהג בית הדין לפסוק שלא תשב אצלו, וישלם מזונותיה עד שיתרצה.

168. אשה שטענה שאין לבעלה גבורת אנשים. הרב יצחק חזן. יחזה דעת ח"ג, אה"ע, סי' מב, עמ' קכו.

טענה בפני בית דין ובפני בעלה נאמנת וחייב לגרשה, אך אין כופין על כך.

169. סברה כמומין, וכפיה במאיס עלי. הרב אליהו אברגיל. אהלי שם ד, תשנ"א מא-נא.

נכה מלחמה המשותק בחצי גופו ופגוע בכורו דיבורו, ונישאה לו המטפלת בו בבית החולים שידעה את מצבו. כעבור שמונה שנים ונולד להם בן, עזבה לעיר הוריה בטענת מאיס עלי, עליו לגרשה, ואפשר שאף כופין אותו לכך.

170. אם יכול לגרש אשה שחלתה בעיניה, ואינה רואה כלל. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' נח, עמ' רסא.

מצד היושר והמוסר אל ימהר לגרשה, וראוי לפייסם שישא אחרת עליה.

171. נשא אשה וראה בתולים, וכעבור שנתיים טוען שיש לה אוטם ברחם ואינו יכול לבעלה כדרך, ורוצה לגרשה. הרב אברהם אשכנזי. שו"ת מהר"א אשכנזי, סי' לו, עמ' שסח-שעג.

אין אומרים שנתפייס ומחל. תקבל נדוניתה והמורה, אבל לא כתובה תוספת ותנאי כתובה.

172. נחלתה בלידתה, אם יכול בעלה לגרשה בעל כורחה. הרב אברהם אשכנזי. שו"ת מהר"א אשכנזי, סי' לט, עמ' שפג-שפה.
- יכול לגרשה או לשאת עליה, ופטור ממזונותיה. חתמו עמו על פסק הדין: הרב בנימין מרדכי נבון והרב יעקב קאפילוטו.
173. היתר מאה רבנים באשה שנשתטית, וגם רופאים ערלים מעידים עליה שנשתטית לגמרי. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, להרב יואל כ"ץ מערדאד, בתרצ"ט. חיי אשר, סי' קעג, עמ' קצז-קצט.
- לכאורה ככי האי גוונא אין צריך מאה רבנים וג' מדינות, ואעפ"כ אין לשנות מן המנהג.
174. נחלה ואינו יכול לקיים מצות עונה, אם צריך לגרש. הרב אברהם אשכנזי. שו"ת מהר"א אשכנזי, סי' כט, עמ' רעא-רפ.
- מסכים לפסק היש"א ברכה שכופין אותו לגרש ונקרא עבריין, תקבל נדונייתה והמוהר, אבל לענין תשלום התוספת והמזונות - המוציא מחברו עליו הראיה.
175. הכל מעלין לירושלים, כאשר שני בני הזוג חולים וצריכים לגור במקומות שונים. הרב יעקב אליעזרוב. פסקי דין יד, 205-211.
- פסק דין לשלום בית, ועל האשה לעבור לגור בירושלים.
176. סידור גט כשהמגרש החולה אמר בקושי את השמות לפני גסיסתו. הרב יצחק אברהם כ"ץ מסטבניץ, לבר"צ מונקאטש. כתר כהונה ח"ב, אה"ע, סי' סג, עמ' שטז-שכג.
- ראיות להתירה לעלמא אחרי החליצה.
177. גט של חרש המדבר ואינו שומע. הרב יצחק חזן, להרב גדליה פלדר. יחודה דעת ח"ג, אה"ע, סי' טז, עמ' ס.
- חולק על מה שפסק בספרו פרי ישורון, עמ' 358, שגיטו אינו גט, וסובר שיש לו דין פיקח גמור.
178. חרש וחרשת שנתגרשו בגט שכשרותו אינה מבוררת. הרב חיים שלמה רוזנטל, הרב גרשון אריאלי, הרב ציון בוארון. פסקי דין יד, 240-256.
- יש להתירם מבלי להצריך גט נוסף.
179. החרש בהלכה. גרעון ויצמן. מאבני המקום ה, תשנ"א, 118-127.
- החרש שלמד להתבטא, ויכול להוכיח שיש לו דעת על ידי דיבור או שפת אותות - נחשב כפיקח, אך עדיין פסול לעדות. פטור ממצוות התלויות בשמיעה, ואינו יכול להוציא אחרים ידי חובה.
180. חרשת שיש לה יבם מומר. הרב יהודה ליב זלקינד, להרב יוסף. זכר יהודה, סי' נד, עמ' רכב-רכג.
- דין אם זקוקה ליבום.

181. זקוקה ליבם שבעלה לא היה בר שכיבה. הרב יהודה ליב זלקינד, הרב מנחם מגדל שניאורסון, הרב יצחק אלחנן ספקטור. זכר יהודה, סי' נ-נב, עמ' קפט-ריג.
- היה לבעל נקב בגיד עד לחלל ולא היה בו כח כלל לקישוי, לדעת מהרי"ל בטלן הרי אלו קידושי טעות ופטורה מחליצה. הצמח צדק ורי"א ספקטור חולקים, וסוברים שאין לפטורה בלי חליצה.
182. חליצה או יבום במעוברת שעסקה ברפואות והפילה, אך לא מצאה בכית הכסא דבר. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' עב, עמ' רסז.
- תברר אצל רופאים בוודאות שאין עובר במעיה, ותתיבם או תחלוץ.
183. איך עושה איטר החליצה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' עד, עמ' רסח.
- דעת הסוברים שחולץ בשתיים עיקר.
184. סומא באחת מעיניו, אם כשר להיות ממסדרי החליצה. הרב כלפון משה הכהן. שואל ונשאל ח"ח, אה"ע, סי' סה, עמ' רסה-רסו.
- מעשים שהיו אצל גדולי עולם שכשר לכתחילה.

יא. ממונות

185. תשלום משכורת לשמש שחלה. הרב יצחק אייזיק הרצוג, להרב יעקב קלמס, בתש"ח. פסקים וכתבים ט, חו"מ, סי' קא, עמ' שעט.
- מן הדין אין לשלם בעד הזמן שחלה, אבל קהל צריכים לעשות לפנים משורת הדין במשרה חשובה כגון רב או דיין.
186. כשמסדרים עבודה לפי תור והאשה חלתה, אם למסור את מקומה לבעלה או למשפחה הבאה. הרב יצחק אייזיק הרצוג, להרב כתריאל פישל טכורש. פסקים וכתבים ט, חו"מ, סי' נב, עמ' קצו-קצז.
- יש לחוש לצער החולה ואל יעמידו בדין, אלא יבקשו מהמשפחה השניה לוותר.
187. החובל בחברו, אם יכול לרפאותו על ידי קליניק (מרפאה) או מדיקענד (בטוח רפואי). הרב רפאל בלום, להרב אברהם חיים פליישמן, בתשל"ד. שו"ת ברכות שמים ח"ג, חו"מ, סי' נז, דף לז ע"ב.
- אינו יכול לשלחו למרפאה בה הרופאים לרוב מתלמדים, אבל יכול על ידי הביטוח הרפואי, כי שם אפשר לבחור ברופאים מומחים.

188. נהג מכונית שנרדם בשעת הנסיעה וניזוקן הנוסעים, אם חייב בנזקים ובכרפואתם. הרב מנחם זכריה זילבר. פרי תמרים נב-נג, תשנ"א, פה-פז.

חולק על הרב חיים יוסף דוד וייס מאנטוורפן, וסובר שפטור מרפואתו ואף מנזקיו.

189. נהג שגרם לפציעת נוסעיו. הרב חיים יוסף דוד וייס. פרי תמרים נד, תשנ"א, פד-פט.

חולק על הרב מגדל זילבר, וסובר שכן חייב בריפוי.

190. רצח מתוך רחמים. הרב אהרן בן ציון שורין. הפרדס, טבת תשנ"א, 22-25.

לפי היהדות אסורה בהחלט גישתו של הרופא משיקנו, שהמציא מכונה למות מהיר לרוצים בכך.

191. קירוב מיתה של חולה נואש כדי שלא יסבול יסורים קשים. הרב אשר אנשיל יהודה מילר, לר' משה ויינגרטן, בתרצ"ה. חיי אשר, סי' עז, עמ' פו-פז. אסור לרופא לקרב מיתתו, והממית עצמו הוא בכלל מאבד עצמו לדעת.

יב. הפלות

192. חלתה באדמת בתחילת הריונה, ולדעת הרופאים עליה להפיל עוכרה. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ב. קנה בשם ח"א, סי' קכו, דף קעב.-קעג.

אין שום היתר להפיל ואפילו קודם ארבעים יום, הן משום איסור איבוד נפש העובר, והן בגלל גרימת סכנה לאם.

193. מעוברת חולת סוכר ולחץ דם, ולדעת הרופאים עליה להפיל פרי בטנה. הרב מאיר ברנדסדורפר, בתשל"ב. קנה בשם ח"א, סי' קכז, דף קעג.-קעד.

אפשר לסמוך על האחרונים המתירים להפיל כדי להצילה מסכנה יותר גדולה, והסכים לכך הרב יצחק יעקב וייס.

194. הפלת עובר המסכן את אמו הסובלת מסוכרת ומלחץ דם. הרב מאיר ברנדסדורפר, להרב משה ברורמן, בתש"ם. קנה בשם ח"ב, סי' קט, דף קסט-קע:

מחמת אומדנא דנים את העובר כרודף ודאי, ואפשר להפילו להציל את האם.

195. דתיה מבוגרת שילדה בהיותה כבת ארבעים תינוק עם תסמונת דאון, אם תבצע בדיקת מי שפיר כשתיכנס שוב להריון. הרב שאול ישראלי. במראה הבזק כו, מס' 4, עמ' 77.

מותרת לעשות את הכדיקה, ואם לבצע הפסקת הריזן - תתייעץ עם רב.

196. סוגיות נבחרות בהלכה ורפואה, 1: שאלה של סמכות. ילוד עובר המצוי בגופה של נפטרת. הרב יגאל שפרן. ערכה המכילה סרט וידיאו וספר עיוני. ירושלים, המועצה הדתית - המחלקה לרפואה והלכה, תשנ"א, 140 עמ'.

יג. הפרייה מלאכותית

197. הזרעה מלאכותית. הרב פנחב אשר זליג גולדברגר. מנחת אשר ח"ד, אה"ע, סי' א, עמ' פז.

יכול הבעל לעשות פדיון הבן, ואין חוששים שמא הוא ממזר או מזרע עכו"ם.

198. בן שנולד מהזרעה מלאכותית. הרב רפאל בלום, לאדמו"ר מציעשנינוב, בתשל"ד. ברכות שמים ח"ב, יו"ד, סי' צד, סק"א, עמ' 180.

חולק על השואל שמנעו מפדיון הבן, וסובר שחייב פדיה אבל לא על ידי האב שפשע בהסכימו לכך, אלא על ידי בית דין או על ידי עצמו כשיגדל. מסכים לשואל שמנעו מנשיאת כפים, לבל יחזיקוהו ככהן.

199. הפרייה מלאכותית במבחנה. הרב חיים דוד הלוי. מים חיים ח"א, סי' סא, עמ' 245-249.

דילול איברים מותר ככל שעה שניתן, ובכל מספר שנראה לרופא, ואין חילוק בזה בין יהודים לגויים.

200. אשת איש שנתעברה בהפרייה מלאכותית מזרע איש אחר. הרב שמואל ביבאס. דרך אמונה ח"ג, סי' ה, עמ' 103-115.

נאסרת על בעלה, חייבת לקבל ממנו גט, ויוצאת בלי כתובה ופיצוי. הולד אינו כשר, והוא ספק ממזר.

201. הפרייה במבחנה ואיסורי יום טוב. הרב לוי יצחק הלפרין. שרידים יב, תשנ"א, מה-מו.

יש להקל לאשה שהתאריך לזימונה לבית החולים יוצא אז, להוצאת הביציות ביום טוב.